Ses Olayları

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Ünlü düşmesi:** İkinci hecesinde dar ünlü (ı, i, u, ü) bulunan bazı iki heceli sözcükler ünlüyle başlayan bir ek aldığında bu ünlü düşer: ağız → ağzı, burun → burnu, gönül → gönlü, şehir → şehri. Bazı birleşik sözcüklerde de görülür: kahve altı → kahvaltı.
- **Ünlü daralması:** "-a, -e" ile biten fiiller "-yor" ekini aldığında bu geniş ünlüler daralır: başla → başlıyor, bekle → bekliyor, söyle → söylüyor. "De-" ve "ye-" fiillerinde de görülür: diyor, yiyecek.
- **Ünsüz benzeşmesi (sertleşme):** Sert ünsüzle (f, s, t, k, ç, ş, h, p) biten sözcüklere "c, d, g" ile başlayan ek gelince bu ünsüzler sertleşir (ç, t, k): kitap-da → kitapta, ağaç-cı → ağaççı, yap-dı → yaptı.
- **Ünsüz yumuşaması:** "p, ç, t, k" ile biten çok heceli sözcükler ünlüyle başlayan ek alınca bu ünsüzler "b, c, d, g/ğ" olur: kitap → kitabı, ağaç → ağacı, kanat → kanadı, çocuk → çocuğu. Tek heceli sözcüklerin çoğunda (top → topu) ve özel adlarda (Ahmet'e) yazıda yumuşama olmaz.
- **Ulama:** Ünsüzle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir sözcük gelince, okurken ünsüzün sonraki ünlüye bağlanmasıdır: "Bir ağaç altında" → "bi-ra-ğa-çal-tın-da". Yazıda gösterilmez; şiirde ahengi ve hece sayısını etkiler.
- Ses olayları söyleyişi kolaylaştırır ve akıcı kılar; şiirde ahenge katkı sağlar.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki sözcüklerde görülen ses olaylarını yanlarına yazınız.

a) burun + u → burnu: .....

b) bekle + yor → bekliyor: .....

c) sokak + da → sokakta: .....

ç) çocuk + u → çocuğu: .....

2 Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde **ünlü düşmesi** vardır?

A) oğlu B) kitabı C) başlıyor D) dışarıda E) ağaççı

3 Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde **ünsüz yumuşaması** vardır?

A) kitapta B) kanadı C) gönlü D) anlıyor E) yaptı

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Ulama yazıda kesme işaretiyle gösterilir.
( ) "Söyle-" fiili "-yor" ekini alınca ünlü daralması olur.
( ) "Top" sözcüğüne "-u" eki gelince ünsüz yumuşaması olur.
( ) "Dış-dan" sözcüğünde ünsüz benzeşmesi olur.

5 Aşağıdaki sözcüklere verilen ekleri getirerek yazınız.
a) ağız + ı → ..... b) anla + yor → ..... c) ağaç + a → ..... ç) kitap + cı → .....

6 "Kardeşim her sabah erkenden kalkıp kitap okumaya başlıyor."
Bu cümledeki hangi sözcükte **ünlü daralması** vardır?
A) kardeşim B) sabah C) erkenden D) başlıyor E) okumaya

7 Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde **ünsüz benzeşmesi** vardır?
A) gönlü B) rengi C) diyor D) şehri E) gitti

8 Aşağıdaki cümlede **ulama** yapılabilecek sözcük gruplarını bulup nasıl okunduğunu hecelere ayırarak yazınız.
"Kuş uçtu, dal eğildi."

9 Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde ek aldığı hâlde **ses olayı yoktur**?
A) ağzı B) sokakta C) kitabı D) yiyor E) evde

10 "Hanginiz bu mektubu okudu?"
Bu cümlede **ünsüz yumuşamasına** uğramış sözcük hangisidir?
A) hanginiz B) bu C) mektubu D) okudu E) Hiçbiri

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 "Dedemin bahçesindeki yaşlı ağacın dibinde, toprakta otururduk. Ağacın gölgesi, yazın en sıcak saatlerinde bile serin olurdu. Dedem kitabını açar, bize eski masalları okurdu. Biz de onun sesini dinlerken uyumaya başlıyorduk."
Bu parçada aşağıdaki ses olaylarından hangisine örnek **yoktur**?

A) Ünsüz yumuşaması
B) Ünlü daralması
C) Ulama
D) Ünlü düşmesi
E) Ünsüz benzeşmesi

12 "Kervan geçti ovadan
Toz kaldı yol üstünde
Ak saçlı bir anadan
Dua kaldı dilinde"
Bu dörtlüğün ikinci dizesinde **ulama** yapılan yeri bulunuz ve okunuşunu hecelere ayırarak yazınız.

13 Aşağıdaki sözcük çiftlerinin hangisinde **her ikisinde de** ünlü düşmesi vardır?

A) kitabı – ağzı
B) alnı – bağrı
C) gönlü – bekliyor
D) resmi – sokakta
E) oğlu – çocuğu

14 Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde yumuşama olması gerekirken **yazıya yansıtılmamıştır**?

A) Mehmet'e B) ağaca C) çocuğa D) kanada E) rengi

15 "Oku-" fiiline "-yor" eki getirildiğinde ünlü daralması olmamasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fiilin iki heceli olması
B) Fiilin son sesinin geniş ünlü (a, e) olmaması
C) Fiilin ünsüzle başlaması
D) Ekin ünlüyle başlaması
E) Fiilin yumuşak ünsüzle bitmesi

16 Aşağıdaki sözcüklere "-ı, -i, -u, -ü" eklerinden uygun olanı getirip ses olayını yazınız.
a) şehir: ..... b) renk: ..... c) omuz: ..... ç) kayıp: .....

17 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **ünsüz benzeşmesine** uğramış bir sözcük yoktur?
A) Kuşlar göl kıyısına indi.
B) Mutfakta çay demleniyordu.
C) Sokaktan çocuk sesleri geliyordu.
D) Dedem bize bir masal anlattı.
E) Kitapçıdan yeni bir roman aldım.

18 Aşağıdakilerin hangisinde **birleşik sözcük oluşurken** ünlü düşmesi olmuştur?
A) hanımeli B) Karadeniz C) bilgisayar D) ayçiçeği E) kahvaltı

19 Tek heceli sözcüklerin çoğunda ünsüz yumuşaması görülmez; ancak bazılarında görülür. Aşağıdaki sözcükleri "-u, -ü, -ı, -i" ekleriyle yazınız ve yumuşama olup olmadığını belirtiniz.
a) top b) uç c) saç ç) dert

20 Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde ünlüyle başlayan ek aldığı hâlde **ünsüz yumuşaması yoktur**?
A) kitabı B) ağacı C) rengi D) topu E) kanadı

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 I. Gönlü kırık bir çocuk, ağacın dibinde oturuyordu.
II. Oğlu, babasının kitabını özenle ciltletti.
III. Arkadaşım bana bir mektup gönderdi.
IV. Sabahları erkenden yürüyüşe çıkıyor.
Hangi cümlelerde **hem ünlü düşmesi hem ünsüz yumuşaması** örneği bulunmaktadır?
A) I ve III B) II ve IV C) I ve II D) III ve IV E) I ve IV

22 "Çocuklar sokakta koşuyordu. Annem pencereden onları izliyor, arada bir adlarını söylüyordu. Akşam olunca hepsi evin önünde toplandı."
Bu parçada aşağıdaki ses olaylarından hangisine **örnek yoktur**?

A) Ünsüz benzeşmesi
B) Ünsüz yumuşaması
C) Ünlü daralması
D) Ulama
E) Hiçbiri, hepsine örnek vardır

23 Aşağıdaki dizelerde geçen ses olaylarını bulup örnekleriyle yazınız.
"Gönlüm yine dağlara gidiyor bu sabah
Ağacın dibinde bekliyor bir kitap"

24 "Resim" sözcüğüne "-i" eki getirildiğinde "resmi" biçimi oluşur.
Aşağıdakilerin hangisinde aynı ses olayı **yoktur**?

A) ismi B) fikri C) şehri D) burnu E) isimler

25 "Ünlü daralması yalnızca '-yor' ekinden önce görülür."
Bu yargıyı **çürüten** örnek aşağıdakilerden hangisidir?

A) başlıyor B) bekliyor C) diyecek D) anlıyor E) söylüyor

26 Bir öğrenci aşağıdaki açıklamayı yapmıştır: "Bu sözcükte ünlüyle başlayan ek, sözcüğün sonundaki sert ünsüzü yumuşatmış; ayrıca ikinci hecedeki dar ünlü de düşmüştür."
Öğrencinin açıkladığı sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

A) ağzı B) kitabı C) bekliyor D) kaybı E) sokakta

27 Ünsüz benzeşmesine uğramış iki sözcük ve ünlü daralmasına uğramış bir sözcük kullanarak özgün bir cümle yazınız. Kullandığınız sözcükleri belirtiniz.

28 Aşağıdaki dizelerin hangisinde okunurken **ulama** yapılamaz?

A) "Kırlarda bu yıl da bahar gecikti"
B) "Bir akşam oturdum eski bir handa"
C) "Kış uykusundan uyandı bütün orman"
D) "Dal ucunda yalnız bir kuş öter"
E) "Yol ağlar, yolcu ağlar"

29 Ses olaylarının şiire katkısıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

A) Sözcüklerin anlamını tamamen değiştirir.
B) Söyleyişi kolaylaştırır.
C) Dizelerin akıcılığını artırır.
D) Ahenge katkı sağlar.
E) Ulama yoluyla hece sayısını etkileyebilir.

30 Bir öğrenci, sözcüklerde görülen ses olaylarını şöyle eşleştirmiştir:
I. omzu – ünlü düşmesi
II. söylüyor – ünlü daralması
III. dıştan – ünsüz yumuşaması
IV. derdi – ünsüz yumuşaması
V. "yol üstünde" okunuşu – ulama
Öğrenci hangi eşleştirmede **hata** yapmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**